

ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА
доктора економічних наук, професора
Власенко Тетяни Анатоліївни
на дисертаційну роботу Кубліцької Олени Вячеславівни
«Стратегічний розвиток підприємств електронної комерції в умовах
глобальної цифрової трансформації»,
подану на здобуття наукового ступеня
доктора філософії за спеціальністю 073 Менеджмент

Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження

Підприємства електронної комерції реалізують важливу роль у створенні доступу до товарів та послуг, забезпеченні ефективних каналів комунікації між виробництвом та споживанням, а також сприянні розвитку інноваційних моделей підприємництва. Однак, в умовах швидких змін у цифровому середовищі підприємствам електронної комерції необхідно підтримувати безперервний процес адаптації стратегій та тактик діяльності для збереження конкурентоспроможності та відповідності вимогам ринкового середовища у довгостроковій перспективі. Таким чином, актуальність теми дослідження обумовлено необхідністю підприємств електронної комерції підтримувати та забезпечувати стратегічний розвиток у рамках глобальної цифрової трансформації. Водночас, в контексті глобальної конкуренції та постійно змінюваних економічних умовах, стратегічний розвиток підприємств електронної комерції вимагає реалізації практик, спрямованих на підтримку та забезпечення стійкості у довгостроковій перспективі. Як наслідок, тема дисертаційного дослідження Кубліцької О.В. є актуальною, оскільки стратегічний розвиток підприємств електронної комерції в умовах глобальної цифрової трансформації є

важливим чинником для забезпечення стійкого зростання та розвитку у період післявоєнного відновлення.

Дисертація виконана відповідно до тематики науково-дослідних робіт Національного університету «Чернігівська політехніка», зокрема, «Розвиток підприємництва у сфері інфраструктурного забезпечення бізнесу» (№ ДР 0119U103582) та «Стратегічний розвиток регіонального підприємництва в контексті глобальних трендів та викликів повоєнного відновлення» (№ ДР 0125U000379).

***Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і
рекомендацій, їх достовірність***

Ознайомлення зі змістом дисертації дає підстави стверджувати, що наукові положення, висновки і рекомендації, викладені в дисертаційній роботі у сукупності вирішують важливе наукове завдання - поглиблення теоретико-методичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо стратегічного розвитку підприємств електронної комерції в умовах глобальної цифрової трансформації.

Теоретико-методичні положення, методичні рекомендації і висновки, сформульовані дисертанткою, є достовірними та об'єктивними. Дисертаційна робота є логічно побудованою, а її авторка системно підійшла до постановки проблеми та формулювання завдань, обрала влучні методи та прийоми дослідження. Обґрунтованість наукових результатів, висновків і рекомендацій забезпечується використанням загальнонаукових в спеціальних методів наукового пізнання, фундаментальних положень сучасної науки, сукупності наукових підходів, зумовлених метою та завданнями дисертації. При проведенні дисертаційного дослідження використано наступні методи: узагальнення та абстрагування, системний підхід, історичний та логічний аналіз, методи економетричного та статистичного аналізу, групування, індукції, дедукції та систематизації,

експертний метод, метод структурного аналізу, графоаналітичний та табличний методи.

Основні положення та висновки дисертації мають достатній рівень апробації, доповідалися і одержали схвалення на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Структура і зміст дисертаційної роботи. Відповідність дисертаційної роботи встановленим вимогам

Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів і висновків. Загальний обсяг роботи становить 345 сторінок. Основний текст роботи викладено на 254 сторінках. У дисертації розглянуто теоретичні, методичні та практичні засади стратегічного розвитку підприємств електронної комерції в умовах глобальної цифрової трансформації. Сформульовані у дисертації мета, об'єкт та предмет дослідження відповідають заявленій темі.

У першому розділі дисертації розглянуто теоретико-методичні засади розвитку підприємств електронної комерції в умовах глобальної цифрової трансформації. Авторкою поглиблено поняттєво-категоріальний апарат дослідження, зокрема розглянуто зміст таких дефініцій: «оцифрування», «диджиталізація», «цифрова трансформація», «ІТ-стратегія», «стратегія цифрового бізнесу», «стратегія цифрової трансформації», «електронна комерція» та «розвиток», що дало змогу уточнити зміст зазначених дефініцій та аргументувати їхню сутність, взаємозв'язок, спільні риси, особливості й відмінності. Здійснено розгляд електронної комерції з позицій ціннісного підходу. Визначено основні передумови поширення та розвитку систем електронної комерції. Досліджено генезис виникнення та розвитку електронної комерції. Розроблено концептуальну модель впливу факторів на рішення підприємств електронної комерції. Запропоновано механізм управління стратегічним розвитком підприємств електронної

комерції. Запропоновано методичний підхід до оцінки стратегічного розвитку підприємств електронної комерції на засадах стійкості, що базується на основі вимірювання рівня стратегічного трансформаційного потенціалу підприємства.

У другому розділі дисертації вагома увага приділена стану та тенденціям розвитку підприємств на ринку електронної комерції в Україні. У межах даного розділу авторкою було здійснено моделювання готовності соціально-економічної системи України до цифрового переходу на основі використання технологій електронної комерції шляхом побудови економетричних залежностей. Досліджено сучасний стан ринку електронної комерції у світі та Україні. Проаналізовано сучасні тенденції розвитку та повоєнного відновлення, а також ідентифіковано ключові бар'єри, що інгібують розвиток ринку. Здійснено дослідження особливостей діяльності вітчизняних підприємств електронної комерції на основі якісних кейс-стаді на основі напівструктурованих інтерв'ю.

Третій розділ дисертаційної роботи присвячено стратегічному розвитку електронної комерції в контексті глобальної цифрової трансформації. У межах даного розділу авторкою запропоновано структурну модель інституційного середовища системи ринку електронної комерції України. Запропоновано виділяти тріаду типів інституційного впливу, що здійснюють регулювання ринку електронної комерції. Розроблено екосистему електронної комерції в Україні. Ідентифіковано вектори державної підтримки стратегічного розвитку ринку електронної комерції на засадах стійкості. Розглянуто концепцію забезпечення стратегічного розвитку підприємств електронної комерції в Україні на засадах стійкості, а також систематизовано заходи досягнення запланованих цілей. Здійснено апробацію запропонованого методичного підходу до оцінки стратегічного розвитку підприємств електронної комерції за рахунок оцінки інтегрального показника стратегічного

трансформаційного потенціалу підприємств електронної комерції. Проаналізовано результати оцінки, здійснено вибір оптимальної стратегії розвитку підприємств електронної комерції на засадах стійкості. Запропоновано низку заходів щодо реалізації окреслених стратегій розвитку на засадах стійкості підприємствами електронної комерції

Висновки дисертації узагальнюють найбільш значущі наукові результати, які були отримані авторкою в процесі дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів

Основними здобутками, що становлять наукову новизну дисертаційного дослідження О.В. Кубліцької є такі:

уперше:

– запропоновано ввести в науковий обіг поняття «стратегічний трансформаційний потенціал» як результат взаємодії традиційної та інноваційної складових потенціалу, що сприяє досягненню позитивних організаційних змін завдяки синергійності зусиль, спрямованих на реалізацію унікальних конкурентних переваг, що забезпечують виживання та розвиток підприємства в довгостроковій перспективі, а також мінімізують негативні впливи зовнішнього середовища. Крім того, авторкою здійснено деталізоване визначення цього поняття, виокремлено його змістові особливості та обґрунтовано його структурну побудову;

– розроблено методичний підхід до оцінювання стратегічного розвитку підприємств електронної комерції з урахуванням стійкості, Основою цього підходу є вимірювання рівня стратегічного трансформаційного потенціалу підприємства як ключового чинника його розвитку;

удосконалено:

– наукові підходи до трактування сутності цифрової трансформації, які запропоновано доповнити стратегічним та парадигмальним підходами,

які, на відміну від існуючих, інтегрують технологічні інновації з бізнес-цілями різних рівнів, а також враховують цифрову трансформацію як драйвер масштабних зрушень підприємницького світогляду, що зумовлюватимуть появу та розвиток нових способів організації підприємницької діяльності в інтернеті та функціонуванні ринку;

– структурну модель інституційного середовища ринку електронної комерції України, у межах якої розглянуто типи інституційного впливу, механізми взаємодії між інститутами та інституціями електронної комерції в контексті відносин «підприємство-держава-суспільство»;

– модель екосистеми ринку електронної комерції України, що, на відміну від існуючих, охоплює різні рівні (базовий, національний та міжнародний), основних інституційних суб'єктів, механізми регулювання, підсистему забезпечення взаємодії, стратегічні рівні розвитку та технологічні інструменти, та спрямована на забезпечення стійкості екосистеми в довгостроковій перспективі;

– концепцію забезпечення стратегічного розвитку підприємств електронної комерції України на принципах цифрової трансформації, стійкості та сталого розвитку. Концепція передбачає комплексну трансформацію ринку, забезпечення його соціальної та територіальної єдності, інституційної стійкості, а також зміцнення взаємодії учасників екосистеми задля забезпечення його стабільного розвитку;

дістали подальшого розвитку:

– теоретичні підходи до розгляду змісту категорії «електронна комерція», яку пропонується розглядати з позицій ціннісного підходу як діяльність, орієнтовану на процес обміну фізичними та цифровими товарами та послугами, що робить можливою передачу цінності між учасниками процесу за рахунок електронної взаємодії;

– підходи до формування системи електронної комерції, у якій, на відміну від існуючих систем, підкреслена значущість стійкості підприємств

електронної комерції при взаємодії із зовнішнім середовищем та сучасні особливості їхнього розвитку;

– механізм управління стратегічним розвитком підприємства електронної комерції на засадах реалізації стратегічного трансформаційного потенціалу, що враховує підходи, принципи, методи та функції управління цим процесом.

Практичне значення результатів дослідження

Основні наукові положення дисертаційної роботи доведено до рівня практичних рекомендацій і науково-методичних підходів; головні висновки та пропозиції, отримані в результаті дослідження, можуть бути використані у практичній діяльності підприємств електронної, а також у практичній діяльності органів місцевого самоврядування.

Окремі положення дисертаційного дослідження було використано у практичній діяльності ТОВ «Промсервіс», ТОВ «НОРТС ГРУП», ТОВ «ТОРГОВИЙ ДІМ «ВІАТ», Департаменту економічного розвитку Чернігівської Регіональної Торгово-промислової палати, а також Чернігівської обласної державної адміністрації.

Повнота викладення результатів дослідження в опублікованих працях

Основні положення дослідження опубліковано у 17 наукових працях, з них: 6 статей у наукових фахових виданнях України, 2 статті у наукових виданнях інших країн, які включено до міжнародної наукометричної бази даних Web of Science, а також 9 праць апробаційного характеру. Загальний обсяг публікацій складає 12,1 ум. д. а., з яких авторці належить 8,59 ум. д. а.

Наукові публікації відповідають вимогам п. 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про

присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Дотримання принципів академічної доброчесності

За результатами аналізу представлених матеріалів не встановлено фактів порушення академічної доброчесності. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, є достатнім.

Висновки та пропозиції, що викликають певні сумніви, зауваження на окремі суперечності та можуть слугувати підґрунтям дискусії під час захисту дисертації

Оцінюючи представлену дисертаційну роботу в цілому позитивно, слід зазначити дискусійні положення та висловити наступні зауваження:

1. У підрозділі 1.2, с. 67 здобувачка стверджує, що природа кризових явищ здатна реалізувати диференційований вплив на підприємства електронної комерції в залежності від ступеня впливу та характеру кризового явища. Однак у дослідженні відсутня інформація стосовно конкретних проявів кризових явищ різної природи. Таким чином, дослідження було б доцільно доповнити ілюструванням впливу різних типів кризових явищ на підприємства електронної комерції, тим самим покращивши розуміння досліджуваного явища.

2. У межах підрозділу 2.3 (с. 172) авторкою розглянуто критерії до вибору вітчизняних підприємств, що склали вибірку для кейс-стаді. Доцільно було б розширити вибірку підприємств, що взяли участь у напівструктурованих інтерв'ю, включивши до неї підприємства, які працюють виключно в офлайн-середовищі, проте, планують впроваджувати технології електронної комерції, тим самим збагативши наявні дані, розширивши спектр поглядів на явище, що досліджується.

3. У межах цього ж підрозділу авторка розглядає адаптивні патерни поведінки опитаних підприємств, спрямовані на забезпечення стратегічної стійкості в періоди кризи (с. 179). Доцільно було б детальніше проаналізувати кожен із виявлених патернів поведінки підприємств, пояснивши їхній вплив на забезпечення стратегічної стійкості в періоди кризи, а також конкретизувавши, які саме аспекти стійкості піддаються зміцненню.

4. У межах підрозділу 3.1 (рис. 3.7, с. 215) авторкою запропоновано ієрархію стратегічної стійкості екосистеми електронної комерції в Україні. Враховуючи значущість даної моделі, додаткового пояснення потребують умови та фактори, що визначають можливість переходу від нижчих рівнів стратегічної стійкості до вищих, що дозволило б краще зрозуміти механізми розвитку екосистеми електронної комерції в Україні.

5. У рамках підрозділу 3.2 (рис. 3.20, с. 227) авторкою запропоновано механізм забезпечення стратегічної стійкості підприємств електронної комерції, у якому розглянуто макро-, мезо- та мікрорівні реалізації окресленого механізму. Доцільно було б деталізувати взаємозв'язок між макро-, мезо- та мікрорівнями реалізації механізму забезпечення стратегічної стійкості підприємств електронної комерції, надавши пояснення, які саме інструменти, ініціативи та управлінські рішення варто застосовувати на кожному рівні, а також їх взаємодію між собою для досягнення запланованих ефектів.

Наведені зауваження та дискусійні положення не знижують загальної теоретичної та практичної значущості, обґрунтованості та достовірності основних положень дисертації О.В. Кубліцької.

Загальна оцінка роботи та її відповідність встановленим вимогам

Дисертаційна робота Кубліцької Олени Вячеславівни «Стратегічний розвиток підприємств електронної комерції в умовах глобальної цифрової трансформації» є завершеним, цілісним науковим дослідженням, виконаним на актуальну тему, містить положення наукової новизни та має теоретичне і практичне значення.

Враховуючи актуальність, новизну, важливість одержаних результатів, їх обґрунтованість та достовірність, а також практичну значущість сформульованих положень і висновків, дисертаційна робота вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) та Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19 травня 2023 року № 502 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань підготовки та атестації здобувачів наукових ступенів», та змін до Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44. Авторка дисертації Кубліцька Олена Вячеславівна заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 «Менеджмент».

Офіційний опонент:

завідувач кафедри
економіки підприємства та організацій бізнесу
Харківського національного економічного університету
імені Симона Кузнеця
доктор економічних наук, професор

Тетяна ВЛАСЕНКО

